

## דף מ.

## אלא לרב יצחק בר אבדימי דאמר אבא שאול היא הבא מאי תרי גווני איבא.

### תוכן ענינים

- א. בענין מ"ט א"צ כוונה באכילת מנחות.
- ב. בענין גדר דין כזית באכילת קדשים.
- ג. בענין אי היבם נוטל חלק אחיו מהאב.
- ד. בענין איסור זיקה אחר חליצה.

א] מבואר דליכא שני אופני אכילה באכילת שירי מנחות, והקשו רש"י ותוס' נימא דקמ"ל דצריך לאכול לשם מצוה, ותי' דודאי ליכא דין לשם מצוה. וצ"ב הא י"א דמצות צריכות כונה [ה' תירוצים].

- א. מבואר דלאבא שאול דרשינן יבמה יבא עליה שיהא לשם מצוה, והקשו בגמ' דא"כ איך דימו זה לנידון דאכילת שירי מנחות דס"ד דרצה אוכלה רצה אינו אוכלה קמ"ל דמצוה, הא איזה תרי גווני שייכי ביה דנימא דקמ"ל דצריך לה.
- ב. והקשו רש"י ותוס' נימא דיש תרי גווני דס"ד דרצה אוכלה לשם תאבון רצה אוכלה לשם מצוה, קמ"ל דצריך דוקא לשם מצוה, ורש"י תי' דליכא למימר הכי דהא יכול לאוכלו כפי רצונו דדוקא ביבום החמיר אבא שאול משום חשש דאשת את. וכן תי' התוס' דאין צריך שיתכוין לשם מצוה אלא שלא יאכל אכילה גסה.
- ג. והקשו האחרונים מ"ש משאר מצות דיש דיעות דמצות צריכות כוונה [עיי' ר"ה דף כח. ועוד], ולמה פשיטא כאן דא"צ.
- ד. בקרן אורה תי' דאכילת קדשים שאני דכתיב בהן למשחה כדרך שהמלכים אוכלים, ומשמע דאין צריך כוונה למצוה. ומבואר חידוש גדול, דע"י דין דלמשחה שיהא כמו אכילת מלכים לכן א"צ לכוון. נורק הקשה על עצמו דא"כ גם אכילת פסח א"צ כונה, והרי מצה איתקש לפסח ונימא דא"צ כוונה, ובפסחים דף קיד: מפורש דמצה בעי כוונה. ולכאורה יש ליישב בפשיטות דלא הוקש אלא לדין המיוחד של פסח, אבל מה דיש בכל הקדשים בודאי אינו במצה דהא אינו קדשים ולענין זה לא הוקש, וכ"כ המגיה להריטב"א ציון 501 ב].
- ה. בקר"א תי' עוד דרק בדבר שבחובה צריך כונה, אבל קרא דמצות תאכל בנדבה כתיב ולא נאמר בזה כוונה למצוה כיון דלאו חובה היא [וגם זה חידוש גדול].
- ו. בערוך לנר תי' דאה"נ יתכן דצריך כוונה להכי אבל א"א לפרש כן הקרא, דממ"נ אי בעלמא מצות צריכות כוונה א"כ למ"ל קרא להכי, ואי בעלמא א"צ כוונה אז אין סברא למעט כיון דגם בעלמא לא בעינן שיתכוון לשם מצוה.
- ז. עוד תי' בעל"ז עפ"י הטורי אבן (ר"ה דף כט.) שכתב דלא שייך מצות צריכות כוונה אלא בדבר שכל המין ראוי למצותו כגון מצה דאין חתיכת מצה זו מיוחד למצותו דאפשר למצוה זו שתתקיים ע"י דברים אחרים של המין, אז אמרינן דמסתמא לא למצוה נתכוון, אבל באכילת פסחים וקדשים דמצותן אכילת מיוחד בגופן דמי לשחיטת קדשים דאמרינן סתם לשמן, וכתב העל"ז ה"נ בשירי מנחות דהמצוה על החפצא א"צ כוונה [אולם אכתי העיר דנ"מ במכוון שלא לצאת].
- ח. בבית הלוי (ח"ג סי' נ"א סק"ג) תי' דאכילת קדשים שאני דמצותו שיהיו הקדשים נאכלין, ואינו מצוה של הגברא, ובכה"ג א"צ כוונה, ובזה ביאר גם הא דא"צ כזית [ויבא להלן] כיון דכל דינו שיהא נאכל והרי נאכל, ועיין להלן שהארכנו בזה.

ב] מבואר בסוגיין דא"צ כוונה באכילת קדשים, והובא לעיל יסודו של הבית הלוי ליישב דמצות אכילת קדשים הוא רק דין שיהיו נאכלין ואינו חובת גברא ולכן א"צ כוונה. דיון בזה ומקורו וכמה נ"מ.

- א. בגמ' יומא (דף לט.) איתא דבימי שמעון הצדיק נשתלח ברכה בלחם הפנים וכו' ואחריו נתמעט והיה כל אחד מגיע לו רק כפול [כעדשה] שאינו כזית, והצנועין מושכין ידיהם.
- ב. והקשו כמה אחרונים [וכבר נתעורר בזה התוס' ישנים כהובא להלן] איך יתכן דהגיע רק כפול דהוא הרבה פחות מכזית, הא יש מצות אכילת קדשים ומצות אכילת מנחות, ואכילה פחות מכזית לאו אכילה היא, ואינו יוצא ידי חובה בדבר שצריך אכילה [כמצה וכדומה] אלא בכזית, והיה משמע דאכילת קדשים אינו צריך כזית, ויש לציין לזה בעיקר ד' שיטות.
- ג. א] המקד"ד (סי' י"ד) והמשך חכמה (ויקרא ו') נקטו בודאי דגם אכילת קדשים צריך כזית, והרי בפחות לא שמה אכילה, והא דהגיעם כפול, היינו משום דאפשר לצרף שאר קדשים לכזית, ונמצא דשפיר אכלו כזית קדשים ביחד.
- ד. ב] בדורש לציון (להנ"ב דרוש א') ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' ק"מ) ועוד אחרונים, נקטו דצריך אכילת כזית, אבל אפשר שיהא האכילה ע"י הרבה כהנים ביחד, ולכן גם בהגיעם כפול נתקיים דין אכילה ע"י כולם.

- ה. ג] הבית הלוי (ח"א סי' ב' אות ז') ואבנ"ז (או"ח סי' תי"ג) ועוד, נקטו דליכא חיוב 'לאכול הקרבן', אלא שיהא 'הקרבן נאכל', ולזה אין דנין האכילה מצד הגברא, אלא מצד החפצא של הקרבן שיהא נאכל, ולזה שפיר מהני גם בפחות מכזית. ועיין במלבי"ם (ויקרא אות ל"א) שפ"י כן דברי התו"כ שם דזהו חילוק בין יאכל, ותאכל.
- ו. ד] שיטת המנ"ח (מצוה קל"ד) דאכילת פחות מכזית לא שמיה אכילה גם באכילת קדשים [דלא כאחרונים הנ"ל], אולם ליכא חיוב על יותר מכזית, וחיוב של כהנים הוא בכזית ראשון [ורק דדן אי כל כהן חייב בכזית אחת או כל הכהנים יחד חייבין בכזית א']. ועפ"י ת"י הא דהגיעני כפול, דאי הגיע לכל כהן פחות מכזית אז פקע מצות אכילה כיון דאין אכילה פחות מכזית, ומשום זכות הכהנים שיגיע לכל אחד חלקו נתנו גם פחות מכשיעור אע"ג דע"י נפקע המצוה [ומוכח דעיקר דינא דחלוקת קדשים הוא זכיית הכהנים משלחן גבוה לאכול הקרבן, ורק דע"י נתוסף מצות עשה לאוכלו והיינו לעשות בו מעשה אכילה, ואכילה בכזית, ולכן אם זכו בפחות מכזית הא כך דינם לזכות בו אבל ליכא מצות עשה מאחר דלא הגיע להם אלא פחות מכזית, והגרי"ש אלישיב (יומא לט.) תמה על המנ"ח דזהו היפוך הסברא דיבטלו מצות אכילת הקרבן כדי שיהא לכל אחד פחות מכזית, אלא ודאי דניתן לכה"פ לאחד כזית כגון לכהן גדול הנוטל חלקו או לכהן העובד, ונתקיים בהקרבן מצות אכילה].
- ח. לדעת הבית הלוי גם באוכל שלא כדרך אכילה וכן בלא מתכוון לאכילה מתקיימת מצות אכילת קדשים כיון דאין מצותו אלא שיהא הקרבן נאכל, ולא שהכהן יאכל הקרבן, ועכ"פ בזה ת"י הא דסוגיין דליכא תרי גווני באכילת מנחות.

## אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב אף האי נוטל פי שנים לאחר מיתת האב, מידי יקום על שם אביו כתיב יקום על שם אביו כתיב ולא על שם אביו.

ג] מבואר דלר' יהודה אם מת האב אחר מיתת האח אין היבם יורשו במקום אחיו, ויל"ע לדעת רבנן מהו.

- א. מבואר מר' יהודה ב' הלכות, א' דבחי האב אין היבם זוכה בנכסי המת אלא האב יורש המת, [ורבנן חולקין דהיבם יורשו גם בחיי האב], ב' ועוד דרש דבמיתת האב אחר היבום אין היבם יורש חלק אחיו בנכסי אביו דזה מקרי שקם על שם אביו.
- ב. ויל"ע אי רבנן מודים לדין השני, ד"ל דרק חולקין לגבי נכסי האב דהיבם יורשו, אבל לגבי נכסי האב יודו רבנן לר' יהודה דאין היבם נוטל כלום מנכסי האב אחר מותו, ונחלקו בזה הראשונים, דרש"י כתב (דף כד:.) דהיבם נוטל חלק אחיו המת בנכסי אביו כיון דקם תחתיו, אולם הראשונים חלקו ע"ז דאינו נוטל כלום מהאב.
- ג. והרשב"א והריטב"א הקשו על רש"י שם, מסוגיין דר' יהודה טען דיקום על שם אחיו כתיב ולא על שם אביו דהיינו במיתת האב אחר האח אין להיבם דין ירושה, ולענין זה לא מצינו שרבנן חולקין עליו.
- ד. והריטב"א ת"י דהגמ' הכא אזיל דוקא לר' יהודה ולא לרבנן [וכן דייק רש"י כאן], וצ"ב איך יהא נידון זה במיתת האב אח"כ תלויה בפלוגתת ר' יהודה ורבנן. אי קם על שם אחיו בחיי האב.
- ה. בשיעורי ר' דוד (אות ש"כ) ביאר דנחלקו בגדר ירושת האב בנכסי אחיו המת, דרש"י נקט דלרבנן הא דנוטל בחיי האב היינו משום דאינו דין ירושה אלא דין שהוא 'קם תחתיו' ועומד במקומו כאילו המת חי, ולכן אינו מענינא להאב, ועל כן כשמת האב אח"כ הוא נוטל חלק אחיו מהאב, אבל ר' יהודה ע"כ דס"ל דהוי מדיני ירושה מדס"ל דהאב קודם לו, וא"כ אם יטול ב' חלקים במיתת האב מקרי שהוא קם על שם אביו. [ועי"ע לעיל דף כד: מה שהארכנו בזה].

## דף מ: הוא אסור באמה וכו' והאחין מותרין.

ד] מבואר דאיסור קרובת החלוצה [דדמיה לקרובות אשתן] אסורין רק להחולץ. ומקשין ע"ז איך נפקע האיסור דמקודם.

- א. הנה מקודם היו כל האחין אסורין בקרובות היבמה משום 'זיקה' [למ"ד דיש זיקה] דהן אם זקוקתו או בת זקוקתו וכו', וא"כ לאחר חליצתה מאח אחד, אע"ג דל"ש איסור 'קרובת חלוצה' לשאר האחין, מ"מ איך נפקע איסור 'קרובת זקוקה' לשאר האחין, הא בשאר עריות לא הותרו גם אחר גירושי או מיתת הקרובה, ואפ"י אחו"א רק במיתה הותרה.
- ב. באמרי משה (סי' ז' אות כ"ה) הקשה כן, ות"י דצ"ל דהחליצה עוקר הזיקה למפרע, והוי מעכשיו כאילו מעולם לא היתה זקוקה להם. וכן הוא פשטות דברי רש"י לעיל (דף כג:.) ד"ה אין] שכתב דלאחר החליצה פקע זיקה מאידך למפרע, אולם הרש"ש מחקו, ויש אריכות בזה. עוד צידד האמר"מ דהוי כנתברר דהיתה זקוקה רק לאח הזה שחלץ לה.
- ג. בשיעורי ר' שמואל (תפ"ט) כתב דאי איסורי קרובת זיקה אינו אלא מדרבנן, י"ל דמתחילה לא נאסרו אלא עד חליצה, דאז פקע הזיקה, אבל להר"ח דזיקה מה"ת, אז צ"ל דבעצם ליכא איסור ומשום דנעקר למפרע וכלשון רש"י לעיל (כג:).